

ABC- BOK
FÖR CARLSSÖNERNAS
(GUNNARSSÖNERNAS)

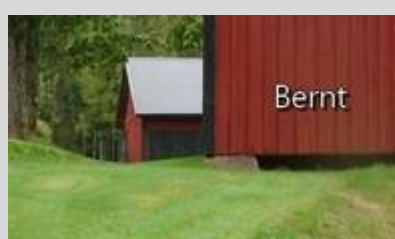
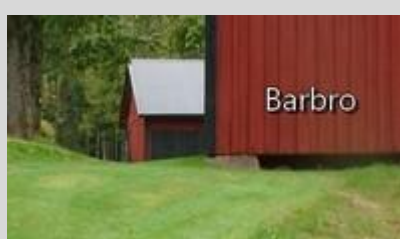

BARRUD 1847-2018

Sammanställd av Alf

MMXVIII

Dessa kommer senare att få ett utskrivet exemplar:

NIL POSSE CREARI DE NILO
[Inget kan skapas ur inget]

Lucretius (99 f. Kr – 55 f. Kr)

INNEHÅLL

NEJ – BERNT HAR INTE BYGGT ALLA HUS I BARRUD
BONDGÅRDSEKONOMI I BARRUD

DET FANNS/FINNS MÅNGA HUS PÅ GÅRDEN I BARRUD
TÄNK PÅ VILODAGEN SÅ ATT DU HELGAR DEN

TRUMSLAGARENS DOTTER OCH MÅG
SKOGEN VAR GEMENSAM FRAM TILL ÅR 1851

ÅR 1862: GUSTAVA BLEV MYNDIG OCH OMYNDIG
CARLSSÖNERNAS BARRUD BÖRJADE TA FORM

ÅR 1887: ÄGORNA FÖRDUBBLADES (NÄSTAN)
ETT TUNGT VÅRBRUK ÅR 1889

ETT DUBBELT AVSKED ÅR 1893
EN MOR OCH TRE BRÖDER I BARRUD

AUGUSTA CHARLOTTA FRÅN LILLA SMEDSBOL
EN DOTTER HOS CARLSSÖNERNA

DET BLEV 1920 – OCH 30 - TAL
FYRA SYKON AVLED UNDER 1940 –TALET

1967: GUNNARSSÖNERNA I BARRUD
ÅR 2002: GUNNARSSONS & GUNNARSONS

HUS I BARRUD [1:2, 1:3 OCH 1:22] ÅR 2016
NÅGRA AVSLUTANDE ORD

NEJ – BERNT HAR INTE BYGGT ALLA HUS I BARRUD

Att vara snickare är inget dumt yrke. Man säger att någon är händig och menar då att vederbörande kan använda sina händer till att skapa något. Det finns ju många yrken – för att inte säga de allra flesta – som kräver handlag, men det blir så tydligt, om en kunnig snickare byggt rätt och riktigt eller en klant varit i farten och byggt snett och vint. Är vattenpasset då snickarens viktigaste verktyg? Bernt får svara på den frågan. Gissa vem som har byggt det här vedskjulet !

1: Bernt X: Per Adolf 2: Carl Gustaf

Samme hemma- snickare byggde ett mindre hus i samma still nere vid en gammal kolbotten, nära Dyflon, det som kallas Kolhuset, eftersom snickaren var så cool. Det där sista är mitt sätt att skämta och ingen tycker förmodligen att det är särskilt kul. Här står i alla fall Kolhuset:

Jag vill meddela att det var Per Adolf som var snickaren nummer ett i Carlssönernas familj. Han var smed också och söndagsskollärare, vad det nu har med saken att göra. Hans bröder fick förstås hjälpa till så gott de kunde. Per Adolf hade lärt sig den där konstruktionen under sitt sabbatsår i – eller förvisning till – Amerika 1907- 1908. Först hade jag tänkt att skriva: Det heter kolhuset, för att en koltrast brukade sitta där på takåsen och sjunga så vackra kolar- visor. Men det var sannolikt ett ännu tråkigare sätt att skämta.

Apropå att skämta - vår morfar Johan Oskar skojade gärna till saker och ting. Per Adolf (bror hans) var höjdrädd och ganska strängt religiös. När Per Adolf tvekade och tvekade att klättra upp på ett tak, sa Johan Oskar: Till himlen vill du, men klättra upp på taket det vågar du inte, din krake!

Snickare och höjdrädd; det var nog ingen bra kombination, i alla fall om det skulle byggas höghus, fast i Barrud fanns inga jättehöga hus, så det ordnade sig nog, när allt kom omkring.

BONDGÅRDSEKONOMI I BARRUD

Bondgården förr i tiden (säg från mitten av 1800- talet till mitten av 1900- talet) var i hög grad självförsörjande, d. v. s. man producerade själva en mycket stor del av det som förbrukades på den egna gården. På åkrarna och ängarna och i trädgårdarna skördade man råg, vete, havre, gräs (hö), lin, potatis, rovor, kål, kålrötter, morötter, bönor, ärtor, äpplen, päron, plummon, körsbär, krusbär, vinbär med mera och man plockade bär i skogen, främst lingon, blåbär och hallon. Jag glömde humlet. Alla odlade humle. Man kunde ju inte bara dricka mjölk och vatten. Utan humle – ingen öl, inget svagdricka!

Ullen från fåren - och linet som växte på en åkerlapp - var råvaror som bearbetades i många steg, för att bli till klädespersedlar (ullen) och till dukar, sängkläder och handdukar (linet). Ullen kardades och spanns till garn vid en spinnrock. Linet bråkades och skäktades (och allt vad det hette), tills fibrerna blev användbara trådar i vävstolen. Detta att karda, spinna, sticka, virka, bråka, skäkta och väva var kvinnogöra. Det var ingen karl som kom på tanken att sätta sig vid vävstolen och det var ingen kvinna som sågs gå bakom oxen (hästen) och plöja och harva på åkern. Att mjölka korna, morgon och kväll, var däremot ett gränsfall mellan karla- och kvinno- göra. Att ta hand om mjölken, att veva separatorn (för att skilja ut grädden), att kärna smör och ysta (tillverka ost) var en del av hushållet och därmed kvinno- göra.

I stallet hade man en oxe, senare en häst. Dessa dragare var bondens främsta medarbetare. I ladugården hade man ett antal kor (4, 5 eller kanske 6), som mjölkades morgon och kväll och man hade några får, en eller flera grisar och kanske ett tjog höns (och en tupp). Mjölken var livsviktig som dryck och som råvara för smör och ost. En gris slaktades en eller två gånger om året (inte samma gris – Särimner fanns bara i mytologin) och blev till föda. Emellanåt kunde även en årskalv slaktas och bli till hemma- föda. I skogen fanns vilda djur som kunde jagas till döds och bli till mat. I sjön fanns det fisk som också kunde bli till föda, om fiskelyckan var god. Man kunde fälla träd i den egna

skogen eller ängen, som blev till ved eller blev sålda som stockar och därefter förädlade till trävirke, som var användbart till så mycket.

Några bikupor (gjorda av halm) stod på rad mellan stugan och uthusen.

Tre bikupor och ett enda bi. To bi or not to bi.

Dessa vårdades ömt, eftersom honung var det viktigaste sötningsmedlet i hushållet. När bina svärmade, gällde det att fånga upp svärmen som samlades runt en bi- drottning i något fruktträd och försiktigt forsla hela svärmen till en ny kupa, där ett nytt bi- samhälle utvecklades. Det kunde vara flera hundra bin i en sådan där svärm och man fick akta sig för att få för många stick. Därför drog bi- skötaren på sig täta kläder och en hatt med myggnätsliknande visir framför ansiktet samt, i handen, en blåsbälg med pyrande torvströ, som sprutade rök och lugnade bina. Man fick verkligen slita för att få de där sötsakerna (honungen).

Det som inte konsumerades i hemmet (överskottet) kunde säljas (säd, smör, ost och ägg till exempel) och inbringa pengar. För dessa pengar kunde man köpa socker, salt och redskap, med mera, som behövdes i jordbruket och hushållet. Mat till människorna och kreaturen var målet för verksamheten. Ju mera odlad mark man hade, desto mera mat kunde man produceras. Att odla ny mark var varje bondes strävan ända in på 1900- talet. En ny åkerplätt kunde skapa förutsättningar att föda ännu en ko i ladugården, som gav mjölk, som gav smör och ost som gav bättre ekonomi, etcetera, etcetera.

Det fanns en bok som hette *Bondepraktikan*. Den var som en bruksanvisning för jordbruket. Där blandades sunt förnuft med rent skrock i en osalig blandning. Ett av de mera kända citaten var: *Om Erik ger ax, ger Olof kaka*. Man skulle kunna baka bröd i slutet av juli (Olof- dagen) av den höstråg (sådd året före) som gått i ax i maj (Erik – dagen).

Växelbruk var en viktig regel i jordbruket. För att utnyttja jorden optimalt, måste man ha en vettig omväxling för varje åker: Man plöjde åkern på hösten, lät den ligga i träda (vila) året efter (jorden harvades regelbundet) och sådde råg, vete eller havre på den nästa år. När sädesfältet grönskat en tid, sådde man gräsfrö, som sov sig i form till året därpå. Sedan kunde man skörda

klöver och timotej (som blev till hö) på åkern tre år i rad, innan det var dags att plöja den igen. Om man odlade potatis på en åker som legat i träda året före, fick man ett års fördröjning på växelbruket.

Bondens redskap blev med tiden mera effektiva och slitstarka. På 1800- talet var de flesta redskapen av trä. En harv, till exempel, var helt och hållet av trä, även pinnarna som rörde om i jorden. Senare fick harvarna pinnar av järn, för att slutligen vara helt av metall. De äldsta plogarna var också tillverkade av trä och fick senare lite beslag av plåt, för att (som harvarna) senare bli tillverkade helt av metall (utom möjligen plogens handtag).

När 1800- talets bonde skördade sin råg, sitt vete och sin havre, använde han en skära och senare en lie. 1900- talets bonde hade en slåttermaskin och senare en självbindare. En vagn, en släde, en såmaskin, en slåttermaskin, en plog, en harv, en hästhacka fick såklart inte vara tyngre än att oxen (senare hästen) orkade att dra den. Men oxarna var verkligen starka och än starkare var hästarna och jordbruksmaskinerna blev mer och mer effektiva med tiden.

Här är en karta som visar åkrarna i Barrud vid mitten av 1800- talet:

Det som är gul- färgat är åkrar. De ligger som två, något splittrade, ö- grupper, en i väster och en i öster.

Centralt i byn fanns bygatan och bebyggelsen runt den. Där bodde merparten av barrudsborna. Strax till vänster om N (som står för norr) ligger Kvarnsjön och söder därom (vitmarkerat) finns ursprunget till vårt ställe (Carlssönernas Barrud). Åkermarken var inte stor på det stället. Den mesta arealen bestod av ängar och skog.

Drygt 30 år senare ser vi på den här kartan att man har odlat upp ny åkermark nere vid Kvarnbäcken: En liten tarm (där kolhuset ligger i dag), en lite större plätt därintill och en ännu något större på den så kallade Mossen (nedanför dagens Kronlada, vid Krontorpsvägen). Vidare är det såklart åker på den björkäng, som idag finns mellan ladugården, bäcken och Dammkärsvägen. Det var åker där så sent som på 1960- talet.

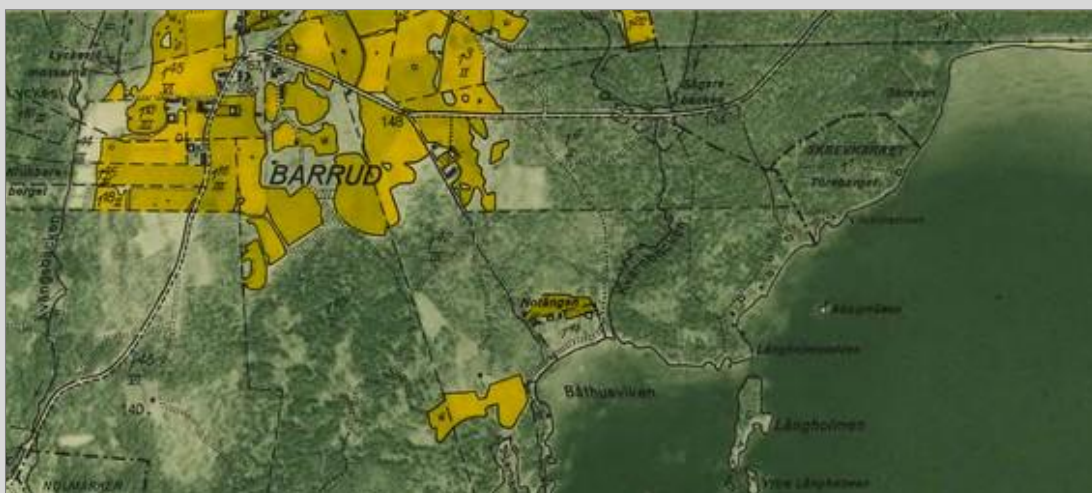

År 1958 ritades de här kartorna:

Det råkar vara en skarv mellan två kartblad och Carlssönernas Barrud ligger delvis på den skarven.

På nästa sida ser vi resten av Barrud.

I stort sett är det lika mycket åkermark som åttio år tidigare (förra kartan).

DET FANNS/FINNS MÅNGA HUS PÅ GÅRDEN

Alla hus hade en funktion. I mitten ser vi här nere det gamla svinhuset, där grisarna fick samsas med fåren och hönsen (och tuppen). Fåren tyckte nog att de var finast, ulliga och mjuka som de var och de skämdes kanske lite över att behöva dela bostad med smutsgrisarna. Hönorna brydde sig inte. De värpte sina ägg och kände sig nyttiga. Och tuppen han gol. På ovanvåningen förvarades foder till fåren främst. Grisar var allätare, men hö åt de icke.

Där till vänster bodde hästen i sitt stall. Längre tillbaka var det oxens lya. På 1970- talet hade Christer och Lars mopedverkstad där.

I samma byggnad som stallet var det inrymt en snickarbod. Vidare fanns det vagnsskjul, redskapsskjul och ett så kallat ränne (kallades också hö- skulle) på övervåningen, där hö förvarades. Torrdasset kallades *hemlighuset*, trots att alla visste, vad andra uträttade där innanför dörren, med haspen på.

I ladugården fanns det 4- 5 kor och kanske en kviga (en ung ko), som hade varsin grimma om halsen, för att de inte skulle smita sin väg. Varje ko hade sitt bås, men något utvisningsbås fanns såvitt bekant inte. Kossorna hade namn, som Majros eller Gullros. En kalv, eller två, kunde också bo där inne i ladugården, i en kätte. Här på framsidan av ladugården låg en gödselstack.

Det elektriska skåpet på lyktstolpen härstammar från början av 1940- talet. Alla barrudsbor fick ström då och det betydde att man kunde skaffa elektriska motorer som drev sågmaskiner, (små) kvarnar och (stora) tröskverk och annat. Man kunde även skaffa sådana moderniteter som mjölkmaskiner, om man var trött på att sitta på en pall, med en hink fastklämd mellan knäna, och mjölka för hand.

De nu nämnda och avbildade husen har alla sina rötter i adertonhundratalets mitt, vid den tid då de första bosättarna slog sig ner på vårt ställe. Vi återkommer till dem.

Ladugårdens enda egentliga funktion i dag är att bära två blomlådor.

Det här huset (boa) är betydligt yngre. Det byggdes på 1910- talet och där förvarades gårdens mest värdefulla saker. Övervåningen var försedd med bingar, där den tröskade säden av råg, vete och havre låg i tryggt förvar. Mycket tidigare, på 1700- talet, hade det funnits kvarnar (i Kvarnbäcken) i Barrud, men senare fick man bege sig till Gårdsjö, Finnerödja eller (sjövägen) till Tived, när säden skulle malas till mjöl.

På nedre botten stod det en så kallad salttunna. Det var en rätt rymlig tunna av trä, där man saltade ner griskött efter slakten. Tack vare saltet höll sig fläsket och köttet i någorlunda ätbart skick flera månader, men det har berättats att varorna, som lagts in på hösten, kunde vara rätt så härska fram på våren. Även fisk förvarades i den där tunnan. I boa förvarades också redskap, både sådana som användes i jordbruket och hushållet och en kraftfull våg, som klarade vikter på hundratals kilo, med vackra motvikter i renaste järn.

Fanns det flera hus på gården? Ja, det fanns det. Man måste ha en eller flera källare, för att förvara potatis, rovor, kålrötter och morötter med mera samt konserver. Potatiskällaren hyste allt det där, men år 1935 (samma år som Bernt föddes) byggdes matkällaren, som låg/ ligger nära stugan.

Vi får inte glömma smedjan [smian]. Troligen är den mer än hundra år gammal. Där var Per Adolf kung. Han var inte bara en händig snickare – han kunde konsten att smida, medan järnet var varmt. Det krävdes tålmod, när någon järn- grej skulle tillverkas i smedjan och tålmod hade Per Adolf, mer än de flesta. Det gällde att sätta fyr på veden/ kolet i den så kallade ässjan och hetta upp en järnklump tills den blev glödhet och sedan forma till större eller mindre saker. För att öka värmen fanns det en blåsbälg som sprutade friskt syre på brasan och smeden måste ha långa tänger, för att inte bränna fingrarna. På ett städ bankade han med en hammare, hettade upp ämnet om och om igen och hade till slut en hasp, ett gångjärn eller något annat till hemmabruk färdigt. (Haspen, avbildad på försättsbladet, är säkert tillverkad i den smedjan).

Vi får inte heller glömma alla kolarkojorna ute i skogen. Man framställde träkol genom att *kola en mila på en kolbotten*. Man reste upp en massa klenta trästockar som blev till en jättestor cirkelformad tårta, garnerad med granris och kolstybb, tände eld i innandömet av tårtan, där det pyrde ett par veckor, innan milan kunde rivas ock kolet krasas fram och säljas. Man fick inte lämna milan vind för våg. Den måste vaktas hela tiden och kolarkojan var kolarens tillfälliga bostad, där han vilade på en brits med färskt, väldoftande granris.

Smedjan i Barrud och infällda bilder: Bernt samt matkällaren (jämnåriga). Bernt vet allt om kolarkojor. Fråga honom, om ni vill veta mer om sådana.

TÄNK PÅ VILODAGEN SÅ ATT DU HELGAR DEN

På en bondgård var det mycket slit på vardagarna. Man steg upp tidigt och gick tidigt till sängs, för att orka stiga upp tidigt nästa morgon. Efter sex arbetsdagar (måndag – lördag) på fälten, i skogen, i ladugården, i

stallet, i smedjan och på sjön, kom den sjunde dagen i veckan, med välbehövlig vila.

Men söndagen hade även religiösa förtecken. Det ansågs ogudaktigt att arbeta på den dagen. Bara det allra nödvändigaste fick göras, som att mjölka korna och laga mat och det var särskilt olämpligt att arbeta mellan klockan elva och ett, ty då var det kyrkans högmässotid. I Barrud hade man ett eget bönhus (efter år 1894) och dit gick många, även icke medlemmar i Barrudsförsamlingen, på söndagarna, för att få sig lite Guds ord till livs. Tidigare på 1800- talet fick man ta sig till kyrkan i Finnerödja (nästan en hel mil), när man ville (eller snarare skulle) bevista en gudstjänst. Man klädde sig i sina bästa kläder, satte hästen framför vagnen och for iväg över Dammkärret och Högshult. Hela resan tog säkert fyra timmar av vilodagen. Bron över Kvarnbäcken, strax före Kolhuset, kallades för *Körkebroa*, eftersom man såg kyrkskjutsen försvinna norrut där nere, uppifrån gården. Även efter 1894 var det många som åkte till kyrkan.

Folk var – som i alla tider – mer eller mindre gudliga. På söndagarna var det dock även de ogudaktigas plikt att vara religiösa till husbehov. Det må vara att prästen och hans kyrka fanns en bra bit bort, men det fanns något som hette husförhör och det begreppet innebar skräck för många. Prästen åkte runt till alla ställen i socknen och förhörde folk. Pigor och drängar – ja, alla – förväntades kunna de allra viktigaste reglerna för kristligt leverne. Det var hårda bud och Gud nåde den som inte kunde sin läxa. Prästerna var troligen inte Guds bästa barn alla gånger.

Två böcker var viktigare än alla andra och de fanns i allas hem: Bibeln (den heliga skrift) och Luthers Lilla katekes.

Att läsa bibeln och katekesen en söndag förmiddag var förstås synnerligen sedesamt. Tog man dessutom fram psalmboken och sjöng en stump, hade

man sannerligen helgat vilodagen. Rubriken här uppe är helt enkelt det tredje budordet (av tio).

Närmast kommer en dikt som beskriver livet hos Carlssönerna, kanske på 1920- eller 30- talet. Därefter ska vi beskriva några gamla mått- och vikt-enheter och därefter bege oss till mitten av 1800- talet och därifrån beskriva utvecklingen fram till den nutid som skrivs 2018 eller MMXVIII.

ARBETETS NYTTA

Timmer från skogen ska hämtas och skrädas.

Åkrar ska plöjas och harvas och trädas.

Rovor ska gallras och kålrötter bärgas.

Ullen ska kardas och spinnas och färgas.

Tvätten ska blötläggas, kokas och bykas,
hängas att torka och manglas och strykas.

Rågen ska skäras och bindas och krakas.

Bössan ska laddas och räven bevakas!

Fåren, på våren, befrias från ullen,
höet för vinterbruk samlas på skullen.

Korna mot aftonen, hemåt ska lockas.

Spinnrock ska trampas och garnet ska dockas.

Linet ska bråkas och skäktas och vävas,
gärs'gårn ska lagas och diken ska grävas.

Hästen ska järnskos och ryktas och selas,
selpinnar täljas, för inget får felas.

Strumpor ska lagas och stoppas och stickas,
kolet från milan till Rölfors ska skickas.

Näten ska bindas och läggas och lagas,
vittjas på morgonen innan det dagas.

Bina ska skötas och honungen skördas.
Sorken, med alla de medel, ska mördas.

Åkrar befrias från stubbar och stenar.

Bäcken ska rensas från nerfallna grenar.

Ässjan ska tändas och smi- järnet hettas,
Släggan ska hamra och smeden ska svettsas.

Kröser ska plockas och rensas och sötas.

Långt före julen ska lutfisken blötas.

Grisen ska slaktas och saltas i laken.

Granspån ska hyvlas och läggas på taken.

Yxor ska slipas och slipstensvev dragas.

Frukost och middag och kvällsvard ska lagas.

Soffor ska bäddas och skymningsstund kuras.

Råttor, till fällan, med ostkant ska luras.

Alfa- Laval- separatorn ska vevas,
brädfodring bättras och draghålen drevas.

Luthers Postilla och Heliga Skriften
finns där till hands under livstidens skiften.

Arbetets nytta ställs aldrig ifråga.

Alla gör sitt, efter bästa förmåga.

/ Alf (2002)

MÅTT – MYNT OCH VIKTER

När barrudsborna skulle bege sig till Finnerödja Torg, till Kyrkan eller till Järnvägsstationen, var det den gamla vägen över Dammkärret och Högshult som gällde. Mellan Barrud och Högshult var avståndet ungefär *en fjärdingsväg* (inmot 3 kilometer) och hela sträckan till Finnerödja nära nog en mil. Men en gammal svensk mil var lite längre än den moderna milen, eftersom fyra fjärdingsväg var en gammal mil. Fattar ni?

Här följer en lista över några andra mått, mynt och vikter som användes förr:

ALN: 2 fot - längdmått cirka 0,6 meter

FAMN: 6 fot – längdmått cirka 1,6 meter

FOT: cirka 30 centimeter

KANNA: rymdmått, cirka 2,6 liter

KAPPE: rymdmått för torra varor, cirka 4,6 liter

KAPPLAND: så stor areal som det behövdes en
kappe (4,6 liter) att så på

LISPUND: vikt, cirka 8,5 kilo

MARK: vikt, cirka 425 gram (samma som **SKÅLPUND**)

MANTAL: mått på jordegendom av viss storlek

REV: längdmått: En rev = 10 stänger =
100 fot (cirka 30 meter)

RIKSDALER: myntenhet som upphörde
1873 och ersattes av kronor

SHILLING: mynt som 1873 ersattes av öre

STOP: rymdmått, cirka 1,3 liter

TUNNA: ungefärligt rymdmått, mellan 1250 och 1750 liter

TUNNLAND: så stor areal som det gick åt en tunna att så på

Nu ska vi gå nästan 200 år tillbaka i tiden och se vilka människor som har bott och verkat på Carlssönernas Barrud under drygt 150 år.

TRUMSLAGARENS DOTTER OCH MÅG

Det var en gång en trumslagare som hette Olof Larsson- Moberg (1758-1825). Han hade sitt boställe i Högshult, som ägdes av Kronan (staten). År 1798 köpte han egen mark i Barrud och ägde sedermera 1/10 av hela hemmanets mark. Olof Moberg avled år 1825. Vid den tiden var reglerna sådana att änkan fick ärva en tredjedel och barnen två tredjedelar, men sönerna skulle ha dubbelt så mycket som döttrarna. Mycket orättvist, men så var det!

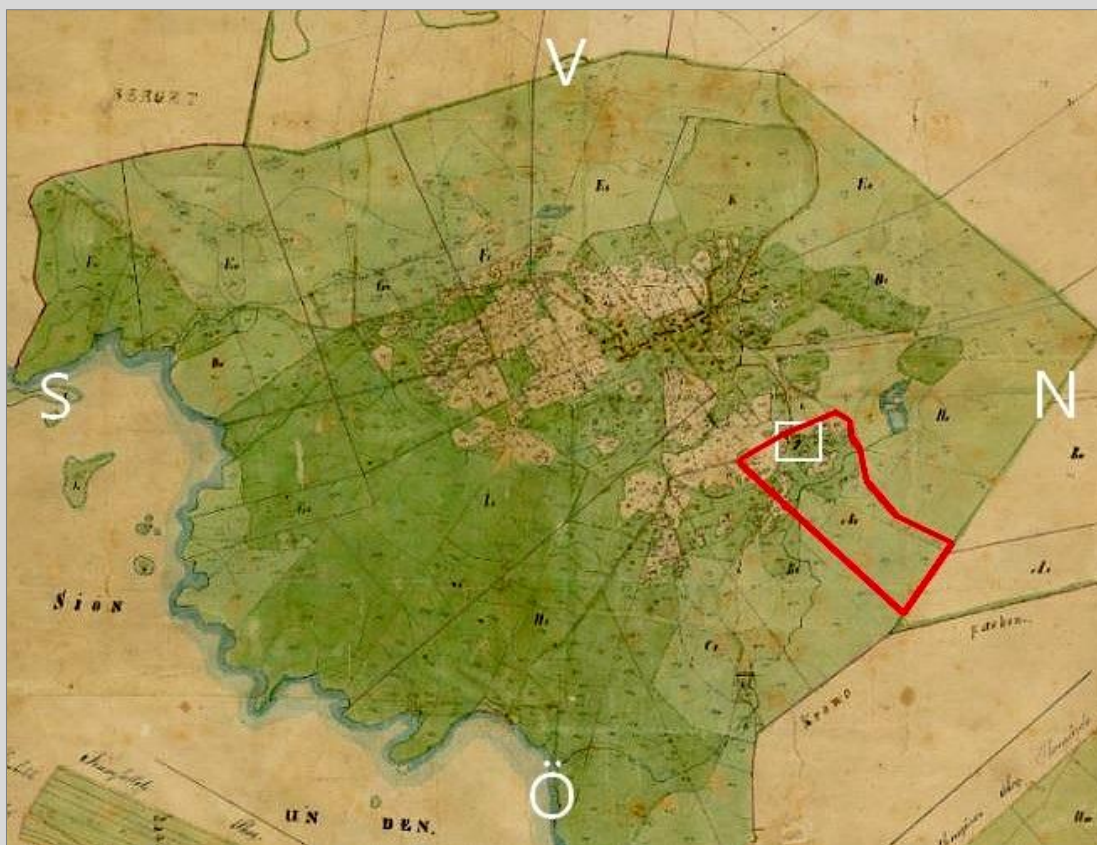
RÄKNEUPPGIFT

Olof Moberg ägde 1/10 av marken i hemmanet Barrud. Hur mycket fick änkan ärva? Hur mycket fick var och en av hans tre söner ärva? Hur mycket fick var och en av hans tre döttrar ärva? (Svar på nästa sida).

Olof Mobergs dotter, Maria Olofsdotter- Moberg (1789-1875), flyttade till Barrud år 1847. Hennes andre make (sedan hon blivit änka) hette Jonas Svensson- Ängel (1788-1853). Maria hade ärvt ett stycke mark och år 1847 köpte de mera mark av Marias bror, Olof Moberg d. y. De blev därmed ägare till 1/30.

Familjen år 1847 bestod av: Jonas (59), Maria (58) och deras barn, Anna Lena (24), Lovisa (21), Johannes (17) och Gustava (11) samt Marias barn i det första äktenskapet, Erik (35), Olof (34) och Lars (30).

De första husen på gården byggdes på 1840-talet. På den andra kartan från år 1851 (nästa sida) ser vi de äldsta husen. Bostadshuset låg då cirka 30 meter närmare ladugården (det nya huset byggdes först på 1870-talet). Ladugården står kvar (så pass den är) och de två bodarna som senare byggdes ihop och gjordes till en större, står också kvar än i dag.

Marias och Jonas trettiondedel (inom rött). Storskogen fördelades först år 1851 vid det laga skiftet.

Bostadshus
Två bodar
Ladugård

Svar på förra sidans räkneuppgift:

Änkan ärvde: $9/270$. Var och en av sönerna ärvde: $4/270$. Var och en av döttrarna ärvde: $2/270$. Kontrollräkning: $1 \times 9/270 + 3 \times 4/270 + 3 \times 2/270 = 27/270 = 1/10$.

Jonas Svensson avled år 1853. Änkan (för andra gången) Maria ärvde den $1/135$ - del av hemmanets areal som hon ärvt efter sin far plus en tredjedel av makarnas gemensamma ägor. Det betydde att hon fick $26/1620$ och de fyra

barnen 7/1620 var. Nu var så pass mycket rättvisa skipad, att döttrar och söner ärvde lika mycket – men om döttrarna var gifta (och det var de två äldsta) var det deras makar som tog hand om arvet. Hela boets behållning i penningar räknat var drygt 163 riksdaler.

SKOGEN VAR GEMENSAM FRAM TILL ÅR 1851

Före år 1851 var skogen ingen enskild mans egendom i Barrud. Men i samband med det laga skiftet fick hemmanets delägare sina beskärda delar, allt efter mantal. Den som ägde en hemmansdel om 1/10 fick dubbelt så mycket skog som ägaren av 1/20.

Jonas och Maria, på sin trettiondedel (1/30), fick den mark (A) som markerats med rött på kartan. Senare (på 1880- talet) blev gården nästan dubbelt så stor. Vi återkommer till det.

Bearbetad lantmäterikarta (1851).

Vid den här tiden bestämdes också vad som skulle ägas gemensamt av Barruds hemmansägare:

Anmärkning: Kartan saknar en samfällighet vid Ävängsviken.

Samfälligheterna har funnits mer än 150 år och består fortfarande (2018).

ÅR 1862: GUSTAVA BLEV MYNDIG OCH OMYNDIG

Ar 1858 blev det så bestämt, på högsta ort, att en svensk ogift kvinna kunde bli myndig, om hon fyllt 25 år. Jonas och Marias yngsta – dottern Gustava – uppfyllde de här kraven år 1861 och hon skrev till Häradsrätten i Hova den hösten och frågade hövligt: Kan jag kanske få bli en myndig kvinna? Det går så bra, sa man i Hova och skickade ett myndighetsbevis till henne i januari 1862. Men så kom det en 30-årig man från Eriksåsen och friade till Gustava. Han hette Carl Gustaf Carlsson och hade rykte om sig att vara en skotsam och framåt man (han sjöng i kyrkokören, om inte annat), så Gustava svarade ja och så gifte de sig i slutet av år 1862. Det var nog ingen överraskning för Gustava att hon, som gift kvinna, förlorade sitt status av att vara myndig. Carl Gustaf blev automatiskt hennes förmyndare. Först sextio år senare ändrades dessa regler.

På den lilla gården i Barrud var det upptaget, eftersom Gustavas äldre bror, Johannes, gift sig med en ung dam från Slottsbol och tagit över gården i Barrud. Hustrun hette Stina Lovisa och nu var det hon som var husmor, medan hennes svärmor (Johannes mor) Maria (73) blivit satt på undantag. Gustava och Carl Gustaf bosatte sig i Slottsbol, men så fick Stina Lovisa hemlängtan (eller vad orsaken var) och syskonen, svågrarna och svägerskorna bytte boställen. Detta hände år 1864 och härefter var det Gustava som var husmor i Barrud. Hennes make, Carl Gustaf, var husbonde och gamla (75) Maria Moberg satt i orubbat undantags- bo på gården.

Gustavas och Carl Gustafs ettåriga dotter, Ida Lovisa, föddes i Slottsbol, men hon fick såklart följa med föräldrarna till Barrud. Fattas bara! ☺

CARLSSÖNERNAS BARRUD BÖRJADE TA FORM

Det må vara att första barnet var en dotter, men de närmaste åtta åren föddes det fyra söner i rad och en epok: *Carlssönernas Barrud* var i sin linda. Den skulle vara i många år framåt.

Mellan åren 1864 och 1887 var allting sig tämligen likt, bara det att alla oundvikligen blev ett år äldre, undan för undan. Fast det var inte riktigt sant (att allt var sig likt), ty i mitten av 1870- talet fick man ett nytt hus att bo i. Det lilla bostadshuset, intill genomfartsvägen, hade blivit väldigt trångbott för åtta personer (mor, far, fem barn och mormor). Vid den tiden fanns det – som i dag – tiggare. Då satt dessa inte med benen i kors utanför ICA och Systembolaget. Nej, de knallade runt i socknen och fick lite mat och husrum, om de hade tur. Det berättas att en tiggerska (tiggare- käring) kom till familjen Carlsson och ondgjorde sig med detta uttalande: Å kors bevars så många ungar och ingen har fått dö heller. Tack för maten!

Gamla Maria avled år 1875, åttiosex (86) år gammal och ungefär i samma veva stod det nya boningshuset färdigt. Det står där än i dag och alla vet att det kan rymma många människor. Då , i mitten av 70- talet, bestod familjen av:

Carl Gustaf (43) och Gustava 39)
Ida Lovisa (11), Carl Gustaf d. y. (10),
Johan Oskar (8), Per Adolf (4)
August Edvard (1).

ÅR 1887: ÄGORNA FÖRDUBBLADES (NÄSTAN)

Carlssönernas närmaste grannar hade sin boplats bara ett par stenkast bort, ungefär där smedjan står i dag. Kartan på nästa sida, från omkring år 1880 visar detta.

Bror Henric Wern och hans familj ägde 1/20 mantal mark. År 1887 sålde de halva hemmansdelen till grannarna i norr (Carlssönerna) och den andra halvan till grannarna i söder (August Wärns). Hälften av 1/20- del är 1/ 40- del och det var vad Carl Gustaf och Gustava handlade till sig och nästan fördubblade sitt ägande i Barrud. Familjen Wern (med e). flyttade en bit väster ut, till Gäddeviken. Tidigare hade de (1881) sålt bort avstyckningen Krontorp:

Så här såg Carlssönernas ägor ut efter 1887:

Markerat med rött: Nya ägor 1887 (halva Werns).

Familjen Carlsson var nu ägare till $\frac{1}{30} + \frac{1}{40} = \frac{7}{120}$ av hemmanet, eller 5, 8 % av hela Barrud.

ETT TUNGT VÅRBRUK ÅR 1889

På våren 1889 drabbades Carlssönernas husbonde, Carl Gustaf, av lunginflammation och han avled i maj det året. Ute i stora världen hände det sig den våren att det var världsutställning i Paris och Eiffeltornet invigdes, jämnt 100 år efter den franska revolutionen. Hade Maria Moberg varit

i livet, skulle hon fyllt hundra, eftersom hon föddes mitt under den berömda revolutionen, fast ett gott stycke från händelsernas centrum. Det är en bra bit mellan Paris och Högshult.

Här ser vi Gustavas och Carl Gustafs fem barn i vuxen ålder. Från vänster: Ida Lovisa (född 1864), Carl Gustaf d. y. (född 1865), Johan Oskar (född 1867), Per Adolf (född 1871) och August Edvard (född 1873). Johan Oskar ses tillsammans med Augusta Charlotta (född 1876).

ETT DUBBELT AVSKED ÅR 1893

Det var en tid när väldigt många svenskar utvandrade till Amerika. I början av 1890- talet bestämde sig Ida Lovisas fästman, som hette Jan Petter Svensson för att ge sig iväg till Minnesota i USA. När han kommit igång lite över there skickade han biljett- pengar till Ida Lovisa och år 1893 var det hennes tur. Hon var då nästan trettio år gammal. Carlssönerna yngste – August Edvard (20) - ville följa med sin storasyster och det fick han. Så syskonen fick skjuts till Finnerödja järnvägsstation, tog tåget till Göteborg och ångfartyget Ariosto till Hull, i England. Därefter blev det en ny tågresoräcka tvärs över England, till Liverpool, där en atlantångare tog dem vidare till New York. Slut- etappen bestod av (en lång) tågresoräcka till Minnesota.

T v: Ett äkta svenskt ångtåg. T h: Ett äkta norskt ångfartyg: Ariosto.

Både Ida Lovisa och August Edvard bildade familjer i Minneapolis, Minnesota. August Edvard kom hem till Barrud två gånger – Ida Lovisa ingen gång. Hundratals brev skickades över Atlanten, mellan de nära släktingarna i Minneapolis och Barrud.

EN MOR OCH TRE BRÖDER I BARRUD

Ar 1905 skrevs det köpehandlingar: Bröderna Carl Gustaf, Johan Oskar och Per Adolf blev ägare till moderns och de utvandrade syskonens andelar i gården (1/30 + 1/40). Denna trojka kom att bestå i 35 år framåt och det var under den tiden som begreppet Carlssönerna i Barrud blev använt av byborna och andra.

Modern Gustava (69) skötte ännu hushållet, men två år senare skulle hon få avlösning på den posten.

Johan Oskar, Carl Gustaf och Per Adolf tar upp rovor
(slutet av 1920- talet).

Tre bröder hjälptes åt att utföra sysslorna i jordbruket. De hade också sina favoritintressen: Carl Gustaf var kontorist/ kommunalman, Johan Oskar var jägare/ fiskare och Per Adolf var snickare/ smed (och söndagsskollärare). I köket var det Augusta Charlotta som bestämde. Fick hon någon tid över, stickade hon strumpor.

AUGUSTA CHARLOTTA FRÅN LILLA SMEDSBOL

Här är det söndag i Barrud. Året är 1908.

Man sitter i salen. Klockan är tio över ett och alla är finklädda:

Fr v: Per Adolf (37), Gustava (72), Carl Gustaf (43), Augusta Charlotta (32) och Johan Oskar (41). Infällda: Ida Lovisa (44) och August Edvard (35).

Gustava började bli till åren. 1907 var hon 71 och sönerna var mer än giftasvuxna, vad åldern beträffade. Carl Gustaf var 42, Johan Oskar 40 och Per Adolf 36. Det behövdes en fertil kvinna i huset som kunde skänka Carlssönerna en arvinge. Ingen av bröderna var överdrivet giftaslysten, så nu drog man lott om saken. Det var Johan Oskar som drog det kortaste strået.

Sagt och gjort: Johan satte sig en söndagsmorgon i familjens roddbåt nere vid Notängen och rodde västerut. Han såg Stenberget, men där fanns ingenting att hämta. Han såg Gäddeviken, men där fanns heller ingen att fria till, tyckte han. Så kom han till Lilla Smedsbols stränder och det slog honom att dottern i ett av husen, Augusta Charlotta (i trettioårsåldern), var ogift. Han ankrade båten, stegade uppför backarna, knackade på dörren och ställde den känsliga frågan, om Augusta Charlotta, den charmerande unga damen, händelsevis kunde tänka sig att bli hans lagvigda hustru.

- Så han har äntligen kommit sig för, svarade den tillbedda.
- Ja, en ska tänka sig för både en och två gånger, sade friaren.

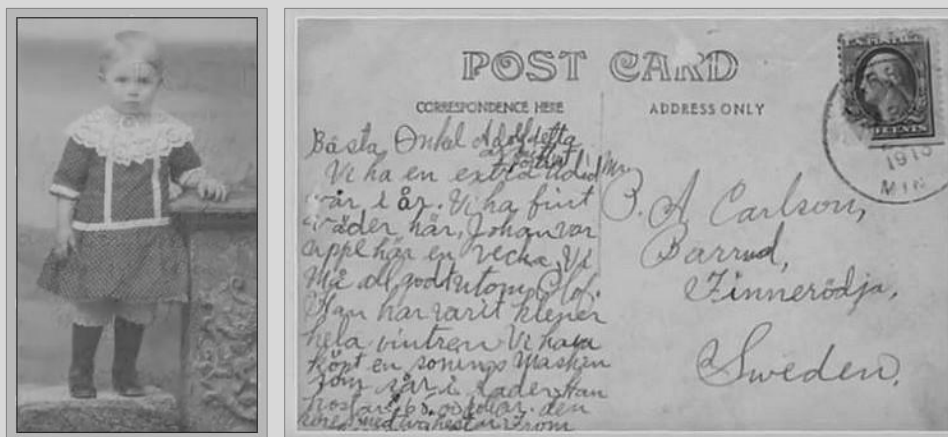
- Jo, det är nog så det, sa Augusta Charlotta.
- Ska jag tolka det som ett ja, undrade Johan Oskar.
- Ja, det är i alla fall inte ett nej, genmälte Augusta.

Så blev det stort familjeråd i Lilla Smidsbol och alla var rörande överens om att det var nu eller aldrig.

Alla förstår nog att det där var påhitt, men sak samma: Det blev giftermål 1907 och Gustava fick avlösning som husmor för tre vuxna karlar i Barrud.

EN DOTTER HOS CARLSSÖNERNA

Pappan var 46 år och mamman 37. Dottern döptes till Birgit Gustava och gamla Gustava avled kort därefter. Medelåldern i familjen sjönk från 50 år till 36 och framtiden var tryggad.

T v: En ung Birgit. T h: Avsändare, Birgits kusin Hjalmar Swenson.

T v: Birgit i Barrud. T h: Birgits kusiner i Minnesota.

När Augusta Charlotta kom till Barrud tyckte Per Adolf att han, liksom syskonen Ida Lovisa och August Edvard, skulle pröva lyckan i Amerika. Men han drabbades snart av hemlängtan och återvände till Barrud efter ett år (hans

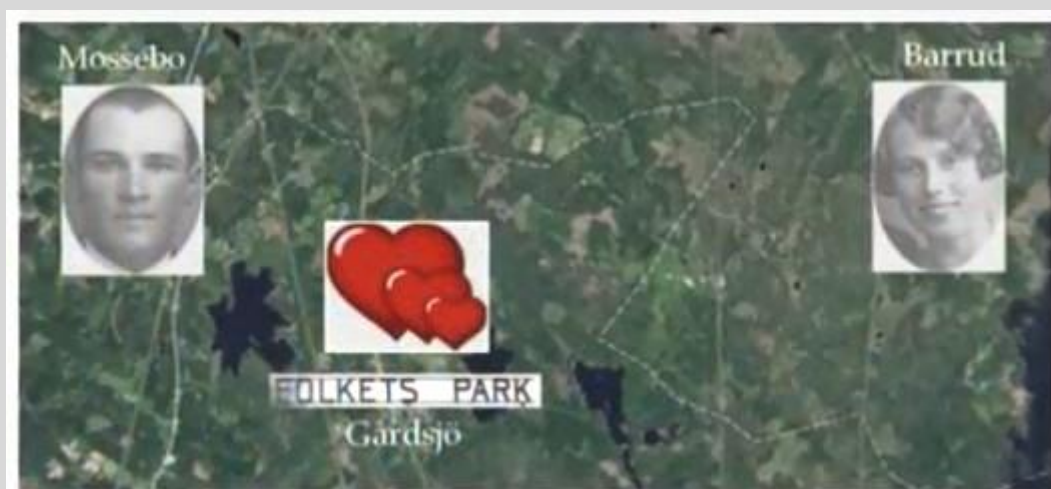
resekoffert står i hallen i Barrud). Efter hemkomsten blev han, om inte annat, en hus- byggare av rang, vilket vi redan sett.

År 1916 köpte Per Adolf fastigheten Krontorp. Husen där revs och delar av bostadshuset blev till ett brygghus/ tvättstuga hos Carlssönerna. I norra änden inreddes ett litet rum. I väggen, österut, fanns ett hål i väggen, med en lucka. Johan Oskar gillade att jaga och ibland gick han dit ner om natten, öppnade den där luckan, spanade och sköt något vilt (främst rävar). Hagelgeväret var honom mycket kärt.

DET BLEV 1920- TAL OCH 30- TAL

Alla blev äldre – ett år i taget. Birgit började skolan i Ullsandsmo och gick ut densamma efter sju år, konfirmerades när hon var fjorton, gick på folkhögskola i Axvall, när hon var aderton, på hushållsskola i Skövde, när hon var nitton, träffade sin blivande make, Gunnar Carlsson i Mossebo, när hon var tjugo och gifte sig med honom, när hon var gravid och tjugoett år gammal. Sonen Bernt föddes den 22 januari 1935 och då var familjen skriven i Barrud.

Birgit och Gunnar träffades i Gårdsjö Folkets Park, då Birgit hälsade på hos Augustas kusin Lydia och hennes familj.

Nu var frågan om Birgit och Gunnars familj skulle bosätta sig i Barrud eller i Mossebo. Det blev en kompromiss: Vallsjöbol (nära Mossebo).

T v: Bostadshuset i Barrud, byggt på 1870- talet och utbyggt 1917. T h: Vallsjöbol, omkring år 1950. Infällda: Birgit och Gunnar år 1934.

En oskriven överenskommelse innebar att man skulle bygga en lillstuga i Vallsjöbol, där de gamla från Barrud skulle få bo resten av sina liv. Så skedde och år 1944 blev det lösöreauktion i Barrud och gården var därefter utarrenderad till Adolf och Anna Eriksson mellan 1944 och 1958.

FYRA SYSKON AVLED UNDER FYRTIOTALET

Folk var inte odödliga, vare sig i Sverige eller i Amerika. Det föll sig så, att fyra av syskonen från Barrud avled inom en period av sex år på 1940-talet. Först ut var Carl Gustaf (1940), i Barrud och därefter August Edvard och Ida Lovisa (båda 1943), i USA samt Johan Oskar (1946), i Vallsjöbol.

Augusta Charlotta avled i Vallsjöbol 1953 och Per Adolf 1958.

T v: Augusta Charlotta i Vallsjöbol. T h: Bernt och Alf framför samma hus 1948.

1967: GUNNARSSÖNERNA I BARRUD

Tjugo år efter det att bilden (till höger) här uppe togs i Vallsjöbol hade de två skidåkarna vallat om och lämnat Vallsjöbol sedan länge. Nu hade de tagit över gården i Barrud (1: 2, 1:3 och 1: 22). Bernt och hans familj

bodde vid den tiden i Skåne (Bunkeflostrand) och vår familj flyttade i samma veva från Kallhäll till Rönninge i Stockholmsområdet. Det var en bit att färdas till Barrud, från båda hållen.

I köpekontraktet från 1967 förbehöll sig föräldrarna rätten att odla jorden i Barrud, så länge de önskade. Och Gunnar var en odlare av stora mått, vad gällde potatis, jordgubbar och svarta vinbär. Jordgubbsplantorna kunde räknas i många tiotusental, vinbärsbuskarna i tusental och potatisarna i potatisskal (en vits som jag inte själv förstår). ☺

Birgit och Gunnar skaffade en liten bod som byggdes ut och blev till en liten, liten stuga på Anderspettersbacken, som senare blev lite större och så småningom ännu större.

Husen i Barrud renoverades i en rasande takt på somrarna. Och när det var klart, började Bernt bygga nya hus, med far sin som hantlangare, i ett tempo, som hade han ackord. En lada byggdes om till bostad och kallades Sörstugan. Där flyttade Barbro och familj in på en liten ö, mitt i jordgubbshavet. Senare blev det Christers hus, när Barbro och Ove, Tomas och Johan flyttade till Krontorp, som de efter många om och men (lagfartsbesvär) blev ägare till på 1970- talet.

Krontorp 1982. Etthundraettårsjubileum.

Bernt byggde också en bastu strax bredvid smedjan, med avlopp rakt ner mot Kvarnbäcken.

Arbete och fritid i Barrud. T h: Golfpartyn.

Våra familjers sommarboende i Barrud skedde de första åren i brygghuset, som byggts om till en lillstuga med ett rum och kök och alla obekvämligheter, utom telefon (0584- 71028). Storstugan var uthyrd till riktiga sommargäster fram till 1967, då övervåningen gjordes om till oigenkänlighet (i positiv riktning), med två sovrum och hall (plus det rum som alltid funnits (nuvarande barnkammaren). Där flyttade vi in och stannade ett bra tag framöver. Trettiofem år varade den där epoken, med två familjer iorstugan och gemensamt ägande och det var i stort sett helt friktionsfria år.

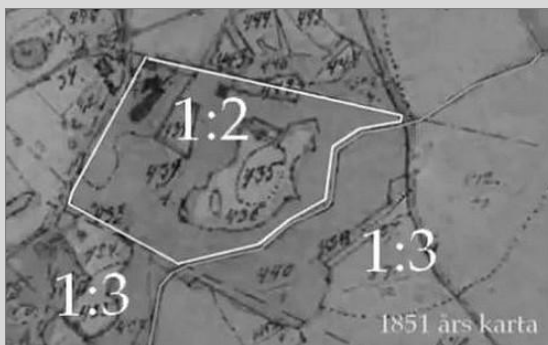
Samsyn och ansvarstagande präglade tillvaron (och detta var inte i första hand en kommentar till golfbilderna här uppe, även om fair play såklart gällde där också).

Jordgubbs- och vinbärsodlaren, kommunalpolitikern,
med mera, med mera, Gunnar – avled 1984.

Massor av vinbärsbuskar. Ofantliga mängder jordgubbsplantor.

ÅR 2002: GUNNARSSONS OCH GUNNARSONS

Birgit lämnade oss år 2002, åttionio år gammal. Samma år blev det skilsmässa mellan brödrfamiljerna Gunnarsson (med två s) och Gunnarson (med ett s). Det betydde att Bernt fick möjlighet att ånyo odla sitt favoritintresse: husbyggnad. Det blev bland annat en ny bastu, ett eget litet hus på Smedjebacken och ett hus till Christine och hennes familj, två stenkast norr om Sörstugan.

Bilden till vänster här uppe visar Birgit i sin favoritställning: sittande vid en orgel (som här) eller vid ett piano. Många midsomrar i rad spelade hon musiken till alla de kända ringlekarna, från *Björnen sover* till *Vi äro musikanter*, vid Barruds Bönhus. Flera decennier spelade hon med Finnerödja- Tiveds PRO-kör, i kyrkor, församlingshem och andra lokaler där kören framträdde. Noter var ingenting hon brydde sig så mycket om. Hon spelade helst på gehör i alla de tonarter, även om b- dur var hennes favorit- tonart, sades det av en körledare på åttio- talet.

Birgit tog orgellektioner av Hanna Eriksson (i granngården), när hon var i tio- tolv- årsåldern och sedan spelade hon orgel och andra klaviatur- instrument i hela sitt liv. Här sitter hon vid sitt piano, i finrummet på Dalgatan i Finnerödja (1970- talet).

Innan vi sätter punkt: Några bilder på hus, tagna på sensommaren 2016.

HUS I BARRUD [1:2, 1:3 OCH 1:22] ÅR 2016

Byggmästaren himself framför sitt hus på Smedjebacken.

NÅGRA AVSLUTANDE ORD

Ar 1552 – medan Gustav Vasa styrde över Sverige – kom de första människorna till Barrud och blev bofasta. De var inte så många och de hade inte så mycket mark att odla i början, men de blev fler och fler och fler fram till början av 1900- talet, då kurvan vände neråt för att nu (2018) vara sju personer (tror jag). Samtidigt som de fast boende minskat, har de sommarboendes antal ökat. Arealen åkermark växte ungefär i samma takt som byns befolkning under de första 350 åren. Därefter krympte åkermarken, samtidigt som de moderna jordbruksmaskinerna blev mer och mer effektiva.

I dag klarar en man, med traktor och slåtteraggregat, att under två- tre dagar utföra det arbete (i hela byn) som det för hundra år sedan tog 20- 30 personer att utföra på flera veckor. Det är emellertid en väsentlig skillnad på då och nu. I nutiden växer det ingen råg, inget vete, ingen havre, ingen potatis på gårderna. Alla åkrar i Barrud är numera gräsbevuxna och att hantera gräs är ganska enkelt. Det gamla växelbruket är ett minne blott i Barrud. Och vet ni vad? Det är inte bara i Barrud det är på det viset!

I www.mossebobladet.se finns många berättelser och filmer som handlar om Barrud. Klicka in där och botanisera, om du vill veta mera.

Nu är denna ABC- bok slut.

Från min nuvarande facebook- sida, med Kaisa (infälld bild).

Hälsningar från Mariestad - i augusti månad 2018

/ Kaisa och Alf